

COG360

Beşeri Coğrafya

Araştırma Yöntemleri

DOÇ. DR. NURİ YAVAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ, DTCF, COĞRAFYA BÖLÜMÜ

İçerik: Bilimsel Araştırma ve Türleri

- ▶ Bilim ve Amacı ve Bilimsel Araştırma
- ▶ Bilimsel Araştırmanın Alternatifleri
- ▶ Bilimsel Topluluğun Normları
- ▶ Bilimsel Araştırma ve Türleri
- ▶ Nicel ve Nitel Araştırma
- ▶ Amacına Göre Araştırma Türleri
- ▶ Alıcı Kitleleri ve Kullanımına Göre Araştırmanın
- ▶ Araştırmanın Zaman Boyutu
- ▶ Veri Toplama ve Analiz Türlerine Göre Araştırma

Bilim ve Amacı

- ▶ Bilim;
  - ▶ Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen,
  - ▶ Deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak,
  - ▶ Sistematik, düzenli bilgi
- ▶ Amacı;
  - ▶ Bir problemi çözme isteğinden yola çıkarak,
  - ▶ Evreni daha iyi bilmek, anlamak,
  - ▶ insanlığın ve evrendeki dengeyi gözeterek diğer canlıların yaşam kalitesini artırmaktır.
- ▶ Sistematik bir şekilde olay ve olgular arasındaki ilişkileri inceler ve düzeni çözmeye çalışır.

- ▶ Bilimsel sistematik;
  - ▶ betimleme (Ne olduğunu tarif etme),
  - ▶ Anlama (Zaman-Mekan bağlamı),
  - ▶ Açıklama (Neden-Sonuç)
  - ▶ ve Tahmin Etmeyi kapsar.
- ▶ **Araştırma;**
- ▶ bir gerçeği ortaya çıkartmak, bir sorunu çözümlenmek ve elde verileri arttırmak için bilimsel yöntem ve tekniklerden faydalanarak yapılan düzenli, sistematik çalışma, yeni bilgi edinmenin bir yoludur.

Bilimsel Araştırmanın Alternatifleri

OTORİTE	GELENEK	SAĞDUYU	MEDYA MITLERİ	KİŞİSEL DENEYİM
<p>Bilgi edinme konusunda otoriteler bilgi edinmenin en hızlı, basit ve ucuz yoludur. Ancak, otoritelere güvenmek de çeşitli riskler barındırmaktadır. Otoritelerin bilgeliği genellikle abartılır ve bu kişilerin bilgi sahibi olmadıkları alanda da yeterli birikime sahip olmadan beyanda bulunabilirler. Otorite sıklıkla kötüye kullanılır. Bilgi kirliliğine neden olabilir.</p>	<p>Gelenek, geçmişin bugün üzerindeki otoritesidir. Geleneksel bilginin çarpıtılma, yön değiştirme riski vardır.</p>	<p>Sağduyu bireysel tecrübeleri, sezgi ve hisleri içerdiği için her zaman doğru sonuçlar üretemeyebilir ve yanıltma olasılığı yüksektir.</p>	<p>Medya mitleri, toplumsal ilgili çekmeye, insanları eğlendirmeye, algıyı yönlendirmeye odaklandığından "uyarlama", "şişirme" ve gerçekliğe aykırı durumları doğru olarak lanse edebilmektedir.</p>	<p>Yaşayarak, görerek ve tecrübe edilerek öğrenilen bilgileri kapsamaktadır. Genel itibarıyla bireysel, zaman ve mekan bağımlıdır. Yanlış gözlem ve yorumlama nedeniyle kişisel deneyimler yanılsamalara neden olabilir.</p> <p><u>Kişisel deneyimlerde 4 temel hata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Aşırı genelleme</u>; inanılan bir kanıtın başka durumlar için de geçerli olacağını varsaymaktır.<ul style="list-style-type: none"> • Sınırlı gözlem ile genelleme • <u>Seçici gözlem</u>; fikirlerimizi doğrulayan gözlemlere duyarlılık gösterilmesi durumudur.<ul style="list-style-type: none"> • Bütünün sınırlı bir bölümünü gözlemlediğini farketmemek • <u>Erken bitirme</u>; bilimsel standartların gerektirdiği kanıt miktarı ve derinliğine ulaşmadan yargıya varmak, tüm yanıtları bulduğumuzu varsayarak bilgi arama yolunu yarıda kesmektir.<ul style="list-style-type: none"> • Sonuca Varmakta Acele Etme: Bütün yanıtları bulunduğunu sanıp gelen bilgilere sırtını dönmek • <u>Hale etkisi</u>; tarafsız ve eşit bir değerlendirme yapmak yerine kişi, yer ya da nesnelerin önceden var olan saygınlığının değerlendirmelerimizi etkilemesine izin vermektir. • "Gözü kamaşmak": Prestij ve şöhreti, bilgi ve güvenilirlik ile karıştırmak

Bilimsel Topluluğun Normları

- ▶ Evrensellik
- ▶ Entelektüel Kuşku/Şüphecilik
- ▶ Yansızlık, Nesnellik
- ▶ Araştırmanın Herkesin Denetimine Açık Olması/Paylaşımıcılık
- ▶ Dürüstlük

Nicel ve Nitel Araştırma

Tablo 1. Nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının özellikleri ve arasındaki farklılıklar

Nicel Araştırmanın Temel Özellikleri	Nitel Araştırma Temel Özellikleri
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nesnel/Maddi olguların ölçer ▪ Değişkenler üzerine odaklanır ▪ Güvenilirlik kilit önemdedir. ▪ Değerden arındırılmıştır. ▪ Kuram ve veriler ayırır. ▪ Bağlamdan bağımsızdır. ▪ Çok sayıda olay/denek vardır. ▪ İstatistiksel analiz gerektirir. ▪ Araştırmacı olayın dışında, tarafsızdır.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal gerçeklik, kültürel anlam inşa eder. ▪ Etkileşimli süreçlere, olaylara odaklanır. ▪ Gerçeğe uygunluk/hakikilik kilit önemdedir. ▪ Değer yargıları var ve açıkça görünür. ▪ Kuram ve veriler kaynaşmıştır. ▪ Durumla sınırlı, bağlam bağımlıdır. ▪ Az sayıda olay/denek vardır. ▪ Tematik analiz gerektirir. ▪ Araştırmacı olayın içinde, yanlıdır.

Nicel Araştırmanın Yöntemi

- Araştırmacı başlarken oluşturduğu hipotezi test eder.
- Kavramlar farklı değişkenler biçimindedir.
- Ölçütler veri toplamaya başlamadan önce sistematik olarak oluşturulur ve standartlaştırılır.
- Veriler kesin ölçümlerden elde edilen sayılar biçimindedir.
- Kuram büyük ölçüde nedenseldir ve tümdengelimlidir.
- Prosedürler standarttır ve yinelenmeye sık rastlanır.
- Analiz istatistik, tablolar veya çizelgeler kullanarak ve bunların gösterdiklerinin hipotezlerle nasıl ilişkilendiğini tartışarak ilerler.

Nitel Araştırma Yöntemi

- Araştırmacı verilere gö müldükten sonra anlamı yakalar ve keşfeder.
- Kavramlar, temalar, motifler, genellemeler ve taksonomiler biçimindedir.
- Ölçütler özel olarak oluşturulur ve çoğunlukla tek bir ortama veya araştırmacıya özgüdür.
- Veriler belgeler, gözlemler ve yazıya dökülmüş konuşmalardan kelimeler ve imgeler biçimindedir.
- Kuram, nedensel olabileceği gibi olmayabilir de ve genellikle tümevarımcıdır.
- Araştırma prosedürleri özeldir ve yinelenmeye pek rastlanmaz.
- Analiz, kanıtlardan temalar veya genellemeler çıkararak ve verileri tutarlı, anlaşılır bir resim oluşturacak şekilde düzenleyerek ilerler.

Amacına Göre Araştırma Türleri

Keşfedici

“Yeni Bilgi ve Alanı” İnceler,
Ne sorusuna odaklanır...

Maddi verilere aşinalık sağlar

Koşulların genel resmini çizer

Yeni araştırmaların sorularını
formüle eder

Yeni fikirler, hipotezler geliştirir.

Araştırma yapılıp yapılmayacağı
kararına temel oluşturur.

Yeni veri bulma ve ölçme teknikleri
geliştirir

Betimleyici

“Bir Alanı/ Sorunu/ Olguyu”
Etraflıca Tanımlar...

Ayrıntılı ve doğru resim oluşturur

Eski verilerin güvenilirliğini test eder,
yeni veri bulur

Yeni bir taksonomi veya
sınıflandırma oluşturur

Nedensel bir süreci veya
mekanizmayı belgeler

Bir durumun arkaplanını veya
bağlamını raporlar

Açıklayıcı

“Neden’e” ve “Kuram” a
odaklanır...

Bir Kuramın varsayımını veya
ilkelerini test eder

Bir kuramın açıklamasını
ayrıntılılandırır veya zenginleştirir

Bir kuramı yeni konular veya
başlıklara genişletir

Bir açıklamayı veya varsayımı
destekler veya red eder

Konuları veya başlıkları genel bir
ilkeyle bağlantılıdır

En iyi hangisinin açıklamayı
gerekçeleriyle birlikte - belirlemek

Araştırmanın Alıcı Kitleleri ve Kullanımı

► Temel Araştırma

- Temel araştırmalar, yeni bilimsel bilgilerin ve dünya hakkındaki temel düşünme biçimlerinin çoğunun kaynağıdır. Hedef kitlesi ise bilimsel topluluktur. Ürettiği bilgiler kısa vadede pratik uygulama olanağı bulmaktan yoksun ve acil sorunların çözümünde yetersiz kalabilir. Temel araştırmalar, uygulamalı araştırmacıların kullandığı çoğu kavram, kuram, fikir ve yöntemin kaynağıdır. Temel araştırmacılar tarafından sorular pratik değildir. Temel araştırmacıların sonuçları uzun vadede pratik alanda önemli sorunların çözülmesine katkı sağlayabilir.

► Uygulamalı Araştırma

- Uygulamalı araştırmalar kısa vadeli, belirli bir soruna odaklanır ve çözüm arar veya açıklamaya çalışır. Nadiren de olsa daha genel bir kuram oluşturabilir. Uygulamalı araştırmacılar, kısa vadede insanların kullanabileceği pratik sonuçlar üreten hızlı ve küçük ölçekli bir çalışmaya güvenir. Uygulamalı araştırmacılar daha uzlaşmacıdır, hızlı sonuçlar üretebilmek için bilimsel titizlikten taviz verebilir.

Uygulamalı Araştırma Türleri

DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASI

EYLEM ARAŞTIRMASI

SOSYAL ETKİ BELİRLEME ARAŞTIRMASI

Değerlendirme araştırması, bir Eylem araştırması bilginin toplum Amacı, öngörülen bir politika programın, politikanın ve bir şeyi üzerindeki gücüne odaklanmış, müdahalesinin veya planlanan bir yapmanın bir yolunun etkinliğini araştırmayla uygulama arasındaki değişikliğin muhtemel sonuçlarını ölçmeyi ve değerlendirmeyi kesin çizgileri ortadan kaldırmış bilimsel yöntemler ile tahmin hedefler. Örneğin kamu yatırımları araştırma türüdür. İncelenenler etmektir. Değerlendirme sonuçları; için talep edilen fizibilite araştırma sürecine katılımı, araştırma planlama ve alternatif politika setleri araştırmaları. Bu araştırmalarda sıradan veya popüler bilgileri üzerinde tercih yapmada, çoğunlukla etik ve politik çatışmalar kapsayabilir, araştırma kaynakların etkin kullanımı ve yaşanabilmektedir. biçimlendirme ve farkındalığı yönetimi bakımından önemli değere

Değerlendirme araştırmasının artırma amacı taşır ve doğrudan sahiptir.

Biçimlendirici ve Özetleyici politik eylemlere bağlıdır.

Değerlendirme olmak üzere iki türü Eylem araştırmasının çeşitli türleri bulunabilmektedir.

Uygulamalı araştırmada İhtiyaç Analizi (RA) ve Maliyet-Fayda Analizi (C/B) olmak üzere iki tür değerlendirme yöntemi de bulunmaktadır.

Araştırmanın Zaman Boyutu

KESİTSEL (ANLIK) ARAŞTIRMA	BOYLAMSAL (UZUN DÖNEMLİ) ARAŞTIRMA	ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI
<p>Kesitsel Araştırma; bilimsel araştırmaların çoğunda kesitsel araştırma tercih edilmektedir. Zamanda bir noktada kesitsel olarak yapılan gözleme odaklanılmaktadır. Yani araştırılan olgunun belirli bir zaman dilimindeki durumunu ve ilişkilerini ortaya koymayı amaçlar. Anket yöntemi sıklıkla kullanılır. Basit ve masrafsız bir yöntemdir. Ancak, sosyal süreçleri ve değişim-dönüşümleri yakalamakta pek başarılı değildir. Bu tür araştırmalar, incelemeci, tanımlayıcı veya açıklayıcı olabilir. Fakat, tanımlayıcı araştırmalarda tercih edilmektedir.</p>	<p>Boylamsal ya da Uzun Dönemli Araştırma; Zamanda birden fazla noktada birçok birim yada örnek olayla ilgili bilgileri inceleyen araştırma türüdür. Zaman serisi, Panel Data ve Kuşak olmak üzere 3 türü bulunmaktadır. <u>Zaman Serisi Araştırması</u>; seçilen veri setlerindeki değişkenlerin geniş bir zaman serisinde aldığı değerlerin değişimini inceleyen ve açıklamaya çalışan analizdir. Veri setlerindeki değişim ve bu değişimin diğerini etkileme ilişkisi incelenir. <u>Panel Veri Araştırması</u>; Yürütülmesi zor ve masraflı ancak diğer araştırmalara göre daha kesin sonuçlar veren güçlü bir araştırma türüdür. Aynı insanları, grubu veya kurumu zaman içinde inceler ve değişimleri zaman hemde grup düzleminde daha ayrıntılı gözlemler. <u>Kuşak Çalışması</u>; panel çalışmasına benzerlik gösterir ancak aynı insanlar yerine kategorik grupları karşılaştırmayı tercih eder. Yani araştırmacılar kategoriyi bir bütün olarak inceler ve önemli ortak özelliklerini ortaya koymaya çalışır. Odak kuşak veya kategori üzerinden yürür, bireylere odaklanmaz.</p>	<p>Örnek Olay İncelemesi (Case Study); büyük miktarda bilginin derinlemesine incelenmesidir. Analitik mantığı tercih eder. Bir konuyu örneklemek için dikkatle birkaç olay seçilir. Bu olaylar ayrıntılı olarak analitik biçimde incelenir. Araştırmacı, pek çok birim ve olayda ilgili ortalama ya da kalıplar arar. Örnek olay çalışmaları mikro düzeydeki tekil eylemlerin sonuçları makro düzeye bağlamakta faydalı olabilmektedir. Yeni düşünce kuram geliştirmeye yardımcı olur.</p>

Veri Toplama ve Analiz Türlerine Göre Araştırma

NİCEL (sayısal) VERİLİ ARAŞTIRMA

Deneysel Araştırma; fen bilimlerine özgü araştırma türüdür, hipotezin test edilmesi esasına dayanır, görece az sayıda insanı ilgilendirir ve en çok açıklayıcı araştırmalarda tercih edilir. Deney grubu ve kontrol grubu olarak iki grup tanımlanır. Araştırmacının bazı katılımcılar için koşulları değiştirip diğerleri için değiştirmedeği ve sonra değişim yaratıp yaratmadığını gözlemek ve grup tepkilerini karşılaştırdığı araştırmadır.

Anket (Tarama) Araştırması; araştırmacının çok sayıda insana aynı soruları sistematik bir biçimde sorduğu ve yanıtları kaydettiği nicel araştırmadır. Taramaya katılacak kişiler rastlantısal yöntemle seçilir. Sonuçları, grafik-tablo ve istatistik setleri şeklinde özetlenir ve istatistik yöntemlerle analiz edilir.

Tepkisiz Araştırma; incelenen deneklerin bunun farkında olmadığı araştırma yöntemidir. Yazılı belgelerde veya dökümanlarda yer alan bilgilerin incelenmesine dayalı analiz ve mevcut istatistiksel veriler üzerinden yapılan ikincil veri analizi

Doc. Dr. Nuri Yavaş'ın Ders Notları olmak üzere iki türü bulunmaktadır.

NİTEL (sözel) VERİLİ ARAŞTIRMA

Saha Araştırması; saha araştırmaları gevşek biçimde formüle edilmiş bir fikir veya başlıkla başlar, inceleme için bir toplumsal grup veya yer seçilir. Araştırmacının doğal çevrelerinde insanları uzun süre boyunca doğrudan gözlemlediği ve onlar hakkında topladığı bilgileri sistematize ettiği nitel araştırmadır.

Tarihsel-Karşılaştırmalı araştırma; araştırmacının tarihsel geçmişte ve/veya farklı toplumlardaki olayla ve koşullarla ilgili verileri karşılaştırmalı olarak incelediği nitel araştırmadır.

Bilimsel Araştırma Türlerinin Genel Sınıflandırılması

14

